

28.11.2007

Dnro 2905/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

KIINNIOTOLLE EI PYSTYTTY OSOITTAMAAN LAILLISIA PERUSTEITA (ASEM)

1 KANTELU

Kantelija arvosteli viestissään eduskunnan oikeusasiamiehelle poliisin menettelyä Smash Asem -mielenosoituksen yhteydessä. Hän piti virheellisenä sitä, että poliisi esti mielenosoituksen. Hänen mukaansa poliisi myös antoi ristiriitaisia ohjeita, muun muassa hajaantumiskäskyä ei voinut noudattaa poliisin saartorenkain vuoksi. Kantelija katsoi lisäksi, että hänet ja muitakin henkilöitä otettiin perusteettomasti kiinni.

---

3 RATKAISU

3.1 Kantelijan vapaudenmenetys

3.1.1 Tapahtumatiedot

Kantelija otettiin kiinni 9.9.2006 klo 20.04 epäiltynä mellakasta. Hänet vapautettiin seuraavana päivänä klo 17.15. Hän oli siten vapautensa menettäneenä yli 21 tuntia.

Kiinniottajiksi kirjatut vanhemmat konstaapelit A ja B kertovat epäiltyä mellakkaa koskeneessa esitutkinnassa todistajina kuultuina ja kantelun johdosta antamassaan selvityksessä, että he vain veivät kantelijan kiinniotettujen kuljetusta varten varattuun bussiin. Tämän he olivat tehneet, koska joku tuntemattomaksi jäänyt poliisimies oli todennut heille, että kantelija on otettava kiinni. A:lla ja B:llä ei ollut omakohtaisia havaintoja kantelijan käyttäytymisestä. Bussissa A ja B olivat ilmoittaneet kiinnioton "määränneen" poliisimiehen heille ilmoittamat seikat kiinnioton kirjaajalle. Saadun selvityksen mukaan bussissa kantelijan kiinnioton perusteeksi oli merkitty: "PKL" (tarkoitetaan pakkokeinolakia) ja "niskoittelu poliisia vastaan, ei poistunut käskystä (mellakka)".

Kantelijaa ei enää epäillä rikoksesta. Hänelle on 5.2.2007 ilmoitettu kirjeellä, että esitutkinta on hänen osaltaan lopetettu saattamatta asiaa

syyteharkintaan. Samalla on ilmoitettu, että mikäli häneltä oli tutkinnan aikana taltioitu henkilötuntemerkit tai DNA-poskitikkunäyte DNA-tunnisteen määrittämistä varten, ne tullaan hävittämään.

3.1.2

Kannanotto

A:n ja B:n kertomuksista on pääteltävissä, että he eivät olisi ottaneet kantelijaa kiinni, ellei heitä olisi kehoitettu näin tekemään. Olen sisäasiainministeriölle tekemässäni lisäselvityspyynnössä tiedustellut, voidaanko kiinniottoon kehottanutta poliisimiestä yksilöidä. A:lle ja B:lle "käskyn" antanut poliisimies on kuitenkin jäänyt tuntemattomaksi. Tämän kiinniotosta todellisuudessa päättäneen poliisimiehen henkilöllisyyttä ei ole missään vaiheessa kirjattu, vaan päätöksentekijäksi on merkitty A ja B. He kuitenkin vain toteuttivat kiinnioton, eikä heillä ole mitään omakohtaisia havaintoja kantelijan käyttäytymisestä.

Rikoslain 17 luvun 2 §:n mukaan mellakasta on tuomittava se, joka väkijoukon selvästi aikoessa käyttää henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai aiheuttaa omaisuuteen kohdistuvaa huomattavaa vahinkoa osallistuu teoillaan väkijoukon toimintaan ja jättää tällöin noudattamatta toimivaltaisen viranomaisen laillisessa järjestyksessä antaman hajaantumiskäskyn. Mellakkarikoksen tunnusmerkistö edellyttää siis sekä hajaantumiskäskyn noudattamatta jättämistä että myös osallistumista teoilla väkijoukon toimintaan (ks. Heinonen ym., Rikosoikeus s. 358).

Pelkästään se, että henkilö oli klo 20.04 aikaan vielä paikalla Kiasman edustalla, ei käsitykseni mukaan ole syy epäillä häntä mellakasta. Käytettävissäni olevan selvityksen mukaan kaikki poistumaan halukkaat eivät vielä tuolloin olleet päässeet poistumaan paikalta ja kantelijakin otettiin kiinni nimenomaan poistumispaikasta. Vasta klo 20.19 oli avattu toinen poistumistie, koska yksi poistumisreitti ei poliisin selvityksen mukaan tahtonut vetää riittävästi. Kukaan poliisimies ei ole kertonut kantelijan käyttäytyneen tavalla, johon voisi perustaa epäilyn syyllistymisestä edes rikoslain tarkoittamaan niskoitteluun poliisimiestä vastaan.

Kun muuta selvitystä kantelijan käyttäytymisestä ei ole, poliisi ei ole pystynyt osoittamaan laillisia edellytyksiä tälle kiinniottolle.

A ja B ovat käsitykseni mukaan sinänsä voineet luottaa kyseisen kaltaisessa tilanteessa siihen, että "käskyn" antaneella poliisimiehellä oli asianmukaiset perusteet kiinniottokäskyn antamiseen. Joukkojenhallintatilanne on usein sellainen, että käskyjä on toteltava hyvinkin armeijanomaisesti. Heidä voitaisiin nähdäkseni arvostella vain, jos heidän olisi tullut varmistaa kiinniottopäätöksen tekijän henkilöllisyys. Sisäasiainministeriön poliisiosasto ja Helsingin kihlakunnan poliisilaitos eivät ole ottaneet mitään kantaa lisäselvityspyynnössäni esittämäni kysymykseen siitä, miten etukäteisohjeistuksen mukaan oli tarkoitus hoitaa tällaiset tilanteet, joissa päätöksentekijä ei ole itse kertomassa kiinnioton syystä sen kirjaajalle vai oliko tällaisiin tilanteisiin lainkaan varauduttu. Tämä tapaus ei ole ainoa, jossa kiinniotosta tosiasiasa päättänyt tai kiinniotetun käytöksestä havainnot tehnyt

poliisimies on jäänyt tuntemattomaksi.

Vastuu kiinnioton laillisuudesta on säilytysuojalla siirtynyt sille pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, jolle kiinniotosta on ilmoitettu. Käytännössä vapaudenmenetyksistä päätti rikosylikomisario. Hän on käsitykseni mukaan voinut luottaa siihen, että linja-autossa laaditussa kiinniottomuistiossa on kirjattuna se poliisimies, joka voi kertoa kiinnioton konkreettiset perusteet. Se, että esimerkiksi tässä tapauksessa näin ei ole ollut, ei ole ollut rikosylikomisarion syytä.

Muilta osin tyydyn viittaamaan oheiseen päätökseeni dnro 1836/2/07, jossa käsittelen vapaudenmenetyksistä päättämiseen liittyviä kysymyksiä myös yleisemmin.

Yhteenvetona totean, että käytettävissäni olevan selvityksen perusteella tässä tapauksessa ei ole osoitettavissa jonkun tietyn poliisimiehen menetelleen moitittavasti. Joka tapauksessa ainakaan toimenpiteen kirjaaminen ei ole tässä tapauksessa toiminut asianmukaisesti, kun tosiasiallista päätöksentekijää ja tätä kautta kiinnioton perusteita ei ole voitu selvittää. Poliisi ei muutoinkaan ole kyennyt esittämään laillisia perusteita tälle kiinniotolle. Kiinnitänkin vastaisen varalle Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen vakavaa huomiota tapahtuneeseen. Se, onko kantelijalle syntynyt oikeus vahingonkorvaukseen poliisin menettelyn johdosta, on kysymys, josta minulla ei ole toimivaltaa päättää.

3.2

Muuta

Eduskunnan oikeusasiamiehelle tehtiin poliisin toiminnasta Smash Asem -mielenosoitukseen liittyen useita kymmeniä kanteluja. Sain sisäasiainministeriön poliisiosastolta selvitykset poliisin toimenpiteiden perusteista. Vastauksena kanteluun muilta kuin edellä käsitellyiltä osin liitän oheen jäljennöksen kantelujen ja niihin saatujen selvitysten perusteella tekemästäni päätöksestä dnro 1836/2/07, jossa otan laajasti kantaa poliisin toimintaan.